

SZEGEDI ÖRÖKSÉG

A szegedi irodalom haladó hagyományai

Mostanában sok szó esik városunk műemlékeiről, a megszüpített régi épületekről, Szeged csinosításáról. A valóban szépülő város képe nem utolsó sorban lényeges elemei a szegedi szobrok. De nem Szeged szobrairól akarok írni, bár azt hiszem az sem lenne felesleges. Csak éppen szeretnék megemlíteni egy érdekességet: Szeged első, köztéri felállított szobra frót ábrázol, Dugonics Andrást.

Tulzott jelentőséget tulajdonítanának ennek a ténynek, ha ilyen következtetést vonnánk le belőle: „Lám, mennyire izig-veig irodalmi város Szeged!” — Ugyanakkor mégsem véletlen jelenség, hogy az 1867-es kiegyezés utáni esztendőben Szeged társadalmi Dugonics András személyében a város egyik valóban jelentős, megbecsülésre, köztiszteltetle méltó szülöttét ünnepli és emléket megőrkíti.

A szobor felállításakor, már több mint 50 éve halott Dugonics írói értékein lehet vitatkozni. Hazaszeretete, németellenessége — mely a nemzeti függetlenséghez való ragaszkodást jelenti — azonban vitathatatlan. A szegedi nép, a szülőföld iránti rajongás pedig talán az egyik legjellemzőbb vonása. Nemcsak abból a talán megmosolyogni való tényből látszik ez, hogy a honfoglalás idején játszódnak regényeiben Árpád vitézei „6”-zó, szegedi dialektusban beszélnek, hanem abból is, hogy a szegedi nép XVIII. század végi életének mozzanatai szövik át műveit (halászlét, házassági szokások stb.). Közmondásgyűjteménye pedig arról tanúskodik, hogy alaposan ismerte a magyar nép életét, gondolkodásmódját, vágyait.

Természetes, hogy városunk múlt századbeli Dugonics kultusza nem volt mentes egy kis helyi elfogultságtól, túlzott „szegedi öntudattól”, lokálpatriotizmustól. Mégis a kiegyezés korának Magyarországon nemzeti, népi szempontból sem volt jelentéktelen tett ez. Következésképpen pedig az irodalom, mint a magyar társadalom előrehaladás egyik legjelentősebb előmozdítójának fontosságára hívta fel a figyelmet, elsősorban helyi viszonylatban. 1873-ban „Dugonics-kör” alakult Szegeden, mely ugyan nem tudta szép célkitűzéseit megvalósítani, mégis az első vidéki irodalmi jellegű társaság volt a szabadságharc után, megelőzve a debreceni Csokonai-kört, a kecskeméti Katona József-kört stb.

Az egy ideig szépirodalmi lapot is kiadó Dugonics-körrel, a Dugonics Szobor Bizottsággal meginduló intézményes ápolása Szeged irodalmi örökségének, minden biznnyal szoros kapcsolatban van városunk irodalmi életének a fellendülésével, amelyik a XIX. század végén olyan kiváló tehetséget mutat fel, mint Tömörkény István.

Természetes, hogy nemcsak a számontartott örökség inspirálta a szegedi írókat, kiadókat, olvasókat, hanem az olyan nagyszerű példák is, mint Mikszáth, Gárdonyi, Thury Zoltán szegedi működése mutatott. Ha rövid ideig laktak is Szegeden, tehetségükkel, az írói hivatás bátor vállalásával, a magyar nép problémáinak merész feltárásával, a magyar irodalom hagyományainak továbbvitelével itt helyben mutattak példát.

Városunk irodalmi életének fellendüléséhez nem lett volna elegendő a szép örökség és a buzdító példa. Az irodalom számára nyilvánosság, közönség kell. Szeged ezt is tudta biztosítani. Szeged érdemes történetírója, Reizner János, vagy hatvan esztendővel ezelőtt statisztikát készített az 1848-óta Szegeden napvilágot látott hetilapokról, újságokról. Úgy találta, mintegy 40 esztendő alatt körülbelül 30 különféle lap jelent meg városunkban. Volt persze közöttük az ipari szaklapoktól kezdve az „élclapok”-ig minden. Az érdekes éppen az, hogy szinte mindegyikük igyekezett teret adni hasábjai között a szépirodalomnak, hacsak egy-egy ritkán közölt tárcát megjelentetésével is. A sok lap legtöbbje nem húzta néhány évnél tovább, s egyszerre legfeljebb 7

lap jelent meg Szegeden. Egymást váltogatta szinte évenként a sok és sokféle lapkísérlet. Mégis volt helye, nyilvánossága a szegedi írók írásainak, nemcsak a jó, hanem bizony elég gyakran a sikerületleneknek is. De hogy egy tekintélyes, puritán, ipari szaklap is segíthet szárnyra igazi írókat, arra jó példa Tömörkény esete, aki egyidőben a „Vendéglők Közlönyé”-t szerkesztette. (Igaz, hogy itt családi szempontok is közrejátszottak, lévén Tömörkény vendéglős család fia.) A legkomolyabb, legigényesebb lap hosszú ideig a Szegedi Napló volt, amely ereiként őrizte az Iskola-utcai szerkesztőség „Mikszáth-asztal”-át, s melyhez feszülő mellénnyel telepedt le a kezdő író, ha a Tekintetes Szerkesztőség erre méltónak találta.

A sok újságban megjelölt tengeri novella, tárcá, folytatásos regény, vers között persze főlős számmal hemzsegett az átlagos, vagy azon aluli „mű”. Mégis legnagyobb részük igyekezett a Dugonics-örökség javát továbbmenteni, igyekeztek a szegedi népet, a hazáját szerető, közmondásgyűjtő Dugonics nyomában járni. Az egész országban népszínműveket és Petőfit utánzó, álnépdalokat írogattak ekkor, különösen vidéken. Szegeden is. Csak hogy a szegedi írók ebben a nagy parasztvárosban sokkal közelebb voltak a parasztlét igazi problémáihoz, mint akár a Pesten rekedt, akár a vidéki kisvárosok zárt világába csöppent, esetleg tehetségesebb írók.

A szegedi tanyavilág parasztságának valóban felismert és vélt problémáit szinte az unalomig variáló frócskák — éppen a népi témához divatból, vagy őszinte szándékkal való ragaszkodás során — előkészítik a Tömörkény-féle parasztnovella realizmusát, mely merészen szakít a dzsentrisz parasztszemlélettel és áttöri romantikus, rossz értelemben vett népszínmű hangulatot. Így lesz a múlt század végére nemcsak paprikájáról meg az árvízről, hanem íróiról is országos hírű város Szeged.

Nincs módunk itt tüzetesen végigvizsgálni, hogy mikor milyen volt az irodalmi élet Szegeden, hogy az 1892-ben alakult Dugonics Társaság mikor és hogyan segítette valóban a szegedi irodalom fejlődését és hogy mennyiben akadályozta azt szűklátókörűségével, opportunizmusával; hogy a XX. század elején, majd a két világháború között hogyan alakultak a körülmények irodalmi vonatkozásban. Talán elég az említett mult századbeli példa, mely megmutatja, hogy a helyi irodalmi örökség ápolása, az írók számára biztosított nyilvánosság nélkül nem alakulhat ki valóban, jelentős irodalmi élet sehol.

A mai szegedi írók is szívleljék meg ezt a tanulságot. Dugonics, Tömörkény, Móra, Juhász Gyula, írásaira egyaránt jellemző a magyar föld szeretete, az író társadalmi feladatainak tisztán látása, szülőföldjük népének aggódó szeretete, mely bátran szembeszáll — ha szerény tollával is csupán — az igazságtalanságokkal. Tanulják meg íróink a magyar nyelv művészi használatát, az igazságot tőlük, éljenek olyan közel népünk szívéhez, ahogy Tömörkény és Móra eljutottak.

Ismerjük meg, ápoljuk városunk irodalmi örökségét, írók és olvasók egyaránt. Adjanak még több teret lapjainkban fiatal és idősebb íróinknak. Ma nem kell íróinknak eladni magukat (ahogy az éhező Gárdonyit szorította rá az egyik szegedi lap szerkesztője ponyváírásra).

Ilyen feltételek mellett Szeged irodalmi élete nemcsak utoléri majd a mult század végi irodalmi életet, hanem túl is szárnyalhatja, leküzdheti azt a nehézséget, amit sem Tömörkény, sem Juhász Gyula idejében nem küzdhetett le: a vidéki írókkal szemben sokszor joggal táplált elmarasztaló előítéletet.

Nacsády József

SZÖVETKEZETI EMBEREK

I.

Egy pártvezetőségi tag

ILYENKOR TÉLEN, fél bőrkabátot, csizmát és kucsmát visel. Középtermetű, csontos ember. Fekete hajában ősz szálak, s szürke szemében a soha sem fáradozó emberek tüze. Úgy hívják: Gera András és a szegedi Felszabadulás termelősövetkezet tagja. A párttagság a pártvezetőségbe is beválasztotta. Erti a földdel való bánást és a szövetkezetek bizalmából a növénytermelő brigád vezetője.

Nem fiatalember és életében volt sok nehéz, keserves esztendő. 1950. szélfúttá őszén lépett be a Felszabadulás tsz-be, — helyesebben egyik alapító tagja volt. Szereti a szövetkezetét, — szereti az embereket. Tudja azonban azt is, hogy az emberek jelleme nem egyforma. Akad olyan, aki érzékeny, aki hirtelen haragú, vagy a kákán is csomót keres. De ilyen az élet...

Az elmúlt év végén a Felszabadulás tsz-ben is volt vihar. Ez is, az is menni készülődött. Egy részük azt sem tudta miért megyen, csak valahogyan „belekerült a sodrásba”. Gera András elvtárs egyike volt azoknak, akik szilárd hittel tekintettek a jövő elé. Tudta ő is, hogy a kételkedőket, az ingadozókat újra és újra fel kell keresni igaz szóval. Meglehet, másokat — egyes párttagokat — tán kedvtelenné is tesz az; ha először, másodsor és harmadsor sem sikerül megértetni az igazságot. Gera András negyedsor, ötödször, s ha kellett tizedszer is beszélt a kilépni szándékozókhoz. Nem nyakatekert frázisokat, üres, semmitmondó szavakat mondott, hanem egyszerűen az emberek nyelvén beszélt. Hétköznapok apró gondjai, a tsz-ben lévő bajok, ott voltak az ő mondataiban. Mert úgy tartja, a szónak is csak akkor van ereje, ha igaz. Beszélt a jelenről is. Olyan ember, aki kicsit a jövőbe lát: a dúsabban termő szövetkezeti földeket, a szövetkezetek házaiba beköltözött igazi boldogságot.

EJ, DE BANTOTTA Gera András a mult őszön, hogy Balogh Imre, ez a becsületes, szorgalmas ember is kifelé készülődött a közösből. Jópárszor beszélt Balogh Imrével, de az megkötötte magát és csak azt mondta: „Kimegyek, nem maradok itt.” Már a négy holdját is kiadták Balogh Imrének, de azért még mindig szót váltott vele Gera András. Nem, cseppet sem erőszakoskodott. Csak nyugodt szóval, a tsz-ben folyó életéről beszélt. Ki is számította, hogy aki a termelősövetkezetben 300 munkaegységet elért, annak a ház-

táji jövedelemmel együtt — a természetbeni juttatást is pénzre átszámítva — havonta 1200 forintos jövedelme volt.

De maradjunk Balogh Imrével. Amikor a földjét is kimérték, az egyik napon jött a tsz központi tanyájához azzal:

— Maradok tovább, tépjük össze a kilépési cédulát.

Örömmel fogadták a szorgalmas Balogh Imrét. Szólt hozzá boldogan Gera András. S tán szeretete volna úgy férfiasan, a barátság egyik jeleként meg is ölelni. Na, de azért mégis...

A tavalyi nyári nagy munkánál új hősök születtek a Felszabadulás tsz-ben is. S ha voltak csüggedők, — a Gera Andrások voltak azok, akik tettel, szóval erőt adtak. Gera András az elmúlt nyáron öt héten keresztül aratott. A legelső között ment a munkába és utolsóként távozott.

BESZÉLGETETT Volford Pálnéval, aki meg kell hagyni, derék asszony. A beszéd közben a párt-ról is szólt. És türelmesen segítette Volfordné abban, hogy a párt tagjelöltje legyen. Az egyik taggyűlésen aztán a Felszabadulás tsz párttagsága felvette a tagjelöltek sorába Volford Pálnét. Gera András nem felelt el Volfordné. A párttaggyűlésen megbeszéltek majd Volfordné tagfelvételét.

Ahogy ment hazafelé, a minap Gera András, összetalálkozott az úton Kovács Istvánnal, aki kilépett a termelősövetkezetből. Nem vágta félre a fejét, hanem köszöntötte Kovács Istvánt. Nem ellenség az, ha ki is lépett. Elbeszélgettek. Munkáról, a búzáról, családról és a teendőkről. Úgy beszélt Gera András Kovács Istvánnal, akár a testvér a testvérről. Mert vakvágányon jár az, elrugaszkodott, aki a tsz-ekből kilépett becsületes embereket ellenségnek tekinti. S ellentétben is áll a párt politikájával, aki durván, gorbombán beszél a kilépőkkel, — megfontolatlanul bélyegét nyomva rájuk: ellenségek. Kovács István kilépett — joga volt hozzá. De érdeklő a szövetkezetek ügye, s tán meglehet, előbb-utóbb újra közéjük áll.

Ez is, az is, bizalommal fordul Gera András az ő mondja el ami a szívét nyomja. Most, a tavaszi munkákra való jó felkészülés idején is így van ez. Gera András kinn a tanyán, mindig meghallgatja a véleményeket. Gondolt arra ő is, hogy megkapják a több-termelési prémiumot mindazok, akiknek jár. „En, azaz, hát mink, — mondja mosolyogva Gera And-

rás — annak örülünk, ha minél több prémiumot oszthatunk. Ha valakinek, teszem azt tízezer forint prémium jár, meg kell hogy kapja.”

SZÉP SZÓVAL BESZÉL szövetkezeti tagtársaival. Nem gorbombán, nem vinné rá a lelke, hogy pökhendien beszéljen azokkal, akikhez tartozik. Azért ha kell, határozott. Az a véleménye: türelmes, szép szóval igencsak eredményt lehet elérni a legmakacsabbnál is. Persze, ha kell, nem hiányozhat a határozott szó. A Felszabadulás termelősövetkezetben a területet egyénekre is felosztják. Ide is kell a felvilágosító munka, hogy minden tag valójában megértse, miért fontos a terület egyéni felosztása. De általában az egész tavaszi munkára való jó felkészülésnek, a soron következő teendők jó végrehajtásának fontos feltétele az őszinte szavakkal való meggyőzés, a kommunisták: a Gera Andrások őszinte mondatai, példái. Amikor Gera András beszél egyik, vagy másik tsz-taggal a jövőről, akkor ismerteti azt is: „olyan lesz a szövetkezetünk, amilyenre mi magunk formáljuk. Rajtunk múlik, hogy kamránk még jobban teli legyen, még több legyen a ruhánk és a cipőnk.”

Gera András, mint növénytermelő, az elmúlt gazdasági évben 477 munkaegységet szerzett. Ez is sok mindent elárul. Többek között azt is, hogy egyik élenjáró munkása volt a szövetkezetnek. A nagy munkánál felesége is kinn dolgozik a földön. Fia, a 17 éves András, szintén tagja a termelősövetkezetnek. Apja igen derék embert akar belőle nevelni.

Szereti a tréfát Gera András — amikor annak az ideje. Feleségével és fiával moziba és színházba is jár. Először a rádióból hallották a „Boci-boci tarka” című operettet. Igen tetszett nekik és így váltottak jegyeket a szegedi színházba és megnézték a darabot, Szórákzolt és tanultak. A többi tsz-tagoknak is beszélt Gera András a „Boci-boci tarka”-ról. Nem „szempontokat” mondott, mivel-hogy nem szempont ember, hanem az élet szavával szötte át mondatait.

A LEIRTAK csak pillanatfelvételek egy pártvezetőségi tagról. De ezek a képek részei az egésznek, s mutatják, milyen ember Gera András. Megjegyzendő: ő sem hiba nélkül való, neki is van hibája. De olyan ember, aki erejét nem kímélve dolgozik a nép ügyéért.

Morvay Sándor

Hogyan nyerte meg Kaethe Stange a gyermekek szívét?

A Német Demokratikus Közlársaság iskolájában december elején választották újjá a szülői munkaközösségeket. Sok olyan szülő került ismét ezekbe a szervezetekbe, akik az elmúlt oktatási évben is lelkesen segítettek az oktatók munkáját. Nem egy olyan szülő vállalta el újra a megtisztelő megbízást, akinek gyermeke már kivált az iskola kötelezőiből. — De van a szülői munkaközösségnek olyan tagjai is, akiknek nincs is gyermekük — mégis szívvel-lélekkel végzik feladatukat. — Ezek közé tartozik Kaethe Stange is.

Kaethe Stange életében sok megpróbáltatás érte. A háború során minden hozzátartozója elpusztult. — Amikor a Nők Demokratikus Szövetségéből a berlin-pankowi 3. számú elemi iskola szülői munkaközösségébe javasolták, a szülők kételkedve fogadták: helyese vajjon olyasvalakit beválasztani, akinek nincs is gyermeke?

Az őszhajú, komoly tekintetű asszony azonban hamarosan kivívta a szülők megbecsülését és a gyermekek szeretetét. Amikor a szülői munkaközösségek beszámolójára került sor, a szülők örömmel választották be az új szülői munkaközösségbe.

Kaethe Stange szereti az embereket és különösen a gyermekeket. Így könnyű volt megtalálni velük a kapcsolatot. Nincs olyan kérdés, amely ne érdekelné — az alapvető pedagógiai kérdésektől kezdve egészen a gyermekek szép-érzékének fejlesztéséig.

— Nézze csak, — mondja hirtelen kiküszövelve az asztalfiókot. — Néhány száraz, kis cipő van benne. — A pékmeszter egy időben az iskolának kisebb cipőket szállított, mint amilyeneket általában árult. Mióta tudja: velem gyűlik meg a baja, egyszer sem fordult többé elő.

Kaethe Stange átlendezettette az élközöl, hogy a gyerekek jobban érzék magukat. Alálandóan gondoskodik a

termek díszítéséről, hogy ezzel is fejlessze a gyermekek szépérzékét. Sok helyes javaslatát valószínűsíthetjük már meg az iskolában, nem egyet más iskolákban is átvettek.

Az úttörők minden kérdésben kikérik tanácsát. Barátságuk úgy kezdődött, hogy külön természet szerzett nekik, ahol szabadidejükben játszhatnak, szórakozhatnak — és tanulhatnak. Terem tulajdonképpen azelőtt is volt, de azt csak ünnepélyes alkalmakkor vehették igénybe. Egyszer tanúja volt, amikor a csapatvezető ráivallt egy kis úttörőre, hogy ne nyúljon a dobhoz. Elbeszélte a csapatvezetővel és meggyőzte, hogy milyen helytelenül cselekedett. Az úttörőmunka hamarosan fellendült. Egyre többen jelentkeznek a csoportokba. Kaethe Stange örömmel segít az úttörő barátainak. Az 1. és 2. osztály úttörőcsapatát ő tanítja énekelni.

A gyerekek szeretik, hallgatnak szavára. De közel került a szülőkhöz

is, alig van olyan szülő, aki ne ismerné Kaethe Stangét. A gyermekekről való szerető gondoskodásával, türelmes nevelőmunkájával kérdelemte a szülők szeretetét és megbecsülését. Szívesen látogatják az általa vezetett szülői értekezleteket.

Kaethe Stange sok pedagógiai művet tanulmányoz és így a szülőknek tartott szemináriumokon a gyermekek otthoni nevelésében is komoly segítséget tud nyújtani.

Kaethe Stange csak egy a sok közül, akik lelkes munkával segítik az új nemzedék nevelését. A szülői munkaközösségek társadalmi erővé váltak. Olyan emberek vesznek bennük részt, akik tudatában vannak felelősségüknek a gyermekekkel és az állammal szemben és szívvel-lélekkel támogatják a pártnak és a kormányzatnak az ország felvirágztatására és a jövőkét állandó növelésére irányuló politikáját.

RUDOLF HIRSCH